

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6966877>

Інформаційно-бібліотечна освіта в умовах невизначеності

Шемаєва Г. В., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри документознавства та української мови, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Проблема освіти взагалі та інформаційно-бібліотечної освіти зокрема набуває актуальності в умовах, пов'язаних з сучасними неочікуваними викликами. Істотні зміни в підходах до освітнього процесу відбулися під час пандемії в багатьох країнах світу, які набули певних особливостей під час воєнного стану в Україні.

Трансформації в підготовці кадрів для інформаційно-бібліотечної сфери в кризових умовах розкривають українські та зарубіжні науковці. Одні акцентують на ролі бібліотеки як головного центру, що забезпечує доступ до освітніх ресурсів (Т. Колеснікова, 2020; J. Zhou, 2021), інші – досліджують освітні програми та їх оновлення на основі міжнародного співробітництва, вивчають використання відкритих освітніх ресурсів у закладах вищої освіти Європи (S. Katz, 2020; M. Mićunović, S. Rako, K. Feldvari, 2021).

Метою даного дослідження є висвітлення основних змін у підготовці кадрів зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах кризових ситуацій.

Вивчення літературних джерел та практичного досвіду організації освітнього процесу в умовах невизначеності дозволяє визначити, по-перше, такі види навчання:

- традиційне навчання (фізична присутність студентів і педагога та традиційні форми лекційних, семінарських, практичних занять);
- традиційне із застосуванням ІТ (подання навчального матеріалу на основі ІТ);
- змішане навчання (аудиторні заняття чередуються з дистанційними формами);
- гібридне навчання (фізична присутність одних студентів одночасно з відеозв'язком з іншими студентами);
- дистанційне навчання (синхронне та асинхронне з інноваційним використанням цифрових інструментів і технологій під час викладання та навчання).

По-друге, упровадження дистанційних форм в інформаційно-бібліотечну освіту зумовило оновлення освітніх програм у напрямі цифровізації. У багатьох європейських і українських освітніх закладах започатковано такі програми бакалаврського та магістерського рівнів: Цифрові медіа, Цифрові проекти, Цифрові ресурси, Цифрова культура,

Управління цифровою інформацією тощо. Випускники мають широкий спектр кар'єрних можливостей у передових технологічних компаніях (веб-сайти, соціальні мережі, безпека та пильність у цифрових середовищах, електронна комерція, інформаційний аудит тощо) та в будь-якому типі спеціалізованих установ в інформації (публічні, академічні, університетські, музейні бібліотеки; інформаційні підрозділи, державні або корпоративні архіви).

По-третє, дистанційне навчання відбувається на основі використання різних платформ та інструментів ІКТ. Так, за результатами дослідження, проведеного науковцями в межах міжнародного проєкту серед 56 навчальних закладів із 23 європейських країн локальні платформи для освітнього процесу застосовують 21%, а 70% - відкриті платформи. Зокрема, платформи типу Moodle використовують 23 заклади вищої освіти, у яких здійснюється підготовка фахівців за інформаційно-бібліотечним профілем.

По-четверте, дистанційна освітня практика ґрунтується на відкритих технологіях та високоякісних відкритих освітніх ресурсах (OER) для сприяння спільному та гнучкому навчанню. За документами ЮНЕСКО до таких ресурсів відносяться цифрові та інші матеріали, що використовуються для викладання, навчання, досліджень і навчання, які є частиною суспільного надбання або були опубліковані за відкритою ліцензією, що забезпечує їх безкоштовне та відкрите використання.

Питанню OER приділяється особлива увага в межах міжнародного проєкту DECriS, який реалізується спільними зусиллями Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek, Croatia, Stiftung Universität Hildesheim (Germany), Universitat de Barcelona (Spain), Universitet po bibliotekoznanie i informacionni tehnologii (Bulgaria), University Computing Centre, University of Zagreb (Croatia). Основною метою проєкту є дослідження інноваційних цифрових практик та впровадження відкритих освітніх ресурсів та цифрової освіти у вищих навчальних закладах в інформаційно-бібліотечній сфері. Серед OER важливе значення відводиться репозитаріям. За результатами проєкту визначено їх використання викладачами із 56 ЗВО:

- інституційні репозитарії – 45%
- національні репозитарії – 29%
- LIS (інформаційно-бібліотечні науки) відкриті репозитарії – 12%.

Тобто спеціальні репозитарії за інформаційно-бібліотечним напрямом в освітньому процесі недостатньо використовуються.

По-п'яте, зважаючи на роль і значення бібліотеки як соціальної інституції, можна констатувати про її нову роль в сучасних кризових умовах. Зокрема в освітньому процесі в умовах невизначеності бібліотека стає своєрідною платформою для зберігання, перевірки, адаптації, використання, створення нових освітніх ресурсів та їх поширення.

Цифрова парадигма змінює ролі бібліотеки. У кризових умовах, пов'язаних із відсутністю доступу до локальних інформаційно-бібліотечних ресурсів, відсутністю зв'язку, пошкодженнями тощо, бібліотека відшукує можливість надавати електронні (цифрові) ресурси на основі використання хмарних технологій. Бібліотечні фахівці університетських бібліотек беруть участь у створенні дистанційних курсів, розробці освітніх програм, організації онлайн-шкіл. Здійснюються пошуки інструментів для підготовки персоналу до незвичних умов роботи, комунікації зі студентами і викладачами.

Загалом криза вимагає прояву творчого потенціалу та здатності реагувати на нові неймовірні виклики сучасності.

Подальшого дослідження потребує визначення якості освітнього процесу в умовах невизначеності, виявлення існуючих відкритих освітніх ресурсів за фахом, обґрунтування ефективних показників та критеріїв їх оцінки, вивчення досвіду використання таких ресурсів викладачами й студентами.